

SLOVENSKÁ SPOLOČNOSŤ V ZRKADLE VÝSKUMOV VEREJNEJ MIENKY
V ROKOCH 1948 – 1949

MICHAL BARNOVSKÝ

BARNOVSKÝ, M.: The reflection of Slovak society in public opinion research in the years 1948–1949. *Historický časopis*, 52, 3, 2004. pp. 469–502, Bratislava.

The author starts with the genesis of the Institute for research into public opinion in Bratislava. The next part is devoted to selected results of the research on public opinion in Slovakia in the years 1948–1949 and their analysis. There are 20 tables which illustrate a wide range of adults' opinion in the first years of the Communist regime. The selected research results have been divided into three thematic areas: the first one deals with the national identity of the Slovaks, their relations with the Hungarian minority and the Jewish question; the second one deals with religious problems; and the third one covers a wider area but with a common denominator – the data from the research identify directly or indirectly the attitudes of the respondents to the regime and its proclaimed "socialist values" and "glorious future". The empirical data are accompanied by a brief commentary. History. Slovakia. Slovak society's reflection in public opinion research in the years 1948–1949.

Komunistické režimy neboli náchylné na výskumy verejnej mienky a v istom období sociológiu považovali dokonca za buržoázu pvedu. Pokiaľ ich pripustili, dbali o to, aby sa na verejnosť dostali iba také výsledky, ktoré boli v súlade s komunistickou doktrínou a ideológiou. Preto skôr, než uvediem niektoré údaje z výskumu verejnej mienky na Slovensku v rokoch 1948 – 1949, musím sa v stručnosti zmieniť o ich výpovednej hodnote a o vzniku Ústavu pre výskum verejnej mienky. Už samotný pojem verejná mienka je problematický. V totalitnom režime, kde neexistuje sloboda médií, šírenia informácií a slobodná verejná diskusia, zaniká aj verejná mienka v rigoróznom zmysle tohto slova. To čo zostáva, sú skôr názory obyvateľov, ktorí ich komunikujú v malých a uzatvorených spoločenstvách. Vzniká zjavná anomália. Slovo mienka znamená názor, logický úsudok, slovo verejný znamená neutajovaný, nesúkromný, spoločenský, ale výsledky výskumov verejnej mienky sa v rokoch 1948 – 1950 pred verejnosťou utajovali. Napriek uvedeným výhradám operujem v štúdiu týmto pojmom, lebo je zaužívaný. Používala ho aj ustanovizeň, ktorá výskumy názorov obyvateľstva v tomto období robila. Okrem toho treba mať na zreteli, že komunistický totalitný systém sa februárovým prevratom 1948 iba začal budovať, čoho dôkazom je aj samotná existencia Ústavu pre výskum verejnej mienky. Sila verejnej mienky ešte nejaký čas pôsobila, aj keď už nemala svoje obvyklé podmienky a nástroje.

Myšlienka zriadenia ústavu na výskum verejnej mienky sa zrodila na Ministerstve informácií v Prahe v čase, keď KSČ ešte nemala absolútnu moc a bola zainteresovaná na poznání verejnej mienky. Ministerstvo vedené komunistom Václavom Kopeckým vypracovalo osnovu zákona o zriadení ústavu s pôsobnosťou pre české krajiny. Jeho činnosť z hľadiska územného zdôvodnilo odlišnými hospodárskymi, sociálnymi a kultúrnymi pomermi na Slovensku, ktoré neumožňujú jednotný celoštátny výskum verejnej mienky bez rizika skreslenia jeho výsledkov. Pritom nevylúčilo možnosť, že po získaní určitých skúseností a vykonaní prípravných prác na Slovensku sa pôsobnosť ústavu